

GAZDASÁG & TÁRSADALOM

Journal of Economy & Society

A TARTALOMBÓL:

Duray Miklós:

Ismerik-e egymást a szétszakított magyar nemzetrészek?
Ismerjük-e önmagunkat, mi magyarok?

Ulrich Thielemann:

Der Wettbewerb und die „Effizienz“
Vom ethischen Scheitern des Neoliberalismus

Joób Márk:

Hogyan hatástalanítható a globális pénzrendszer időzített bombája?

Varga Norbert:

Civil és vallási identitás kapcsolata

Juhász Zita:

A nonprofit szektor humán- és pénzügyi
erőforrásokkal való ellátottságának jellemzői

2011/1

Gazdaság & Társadalom

Journal of Economy & Society

– Megjelenik évente négy alkalommal –
A folyóirat kiadását a Soproni Tudós Társaság támogatta

Főszerkesztő / Editor: Dr. Székely Csaba DSc

Főszerkesztő helyettes / Deputy Editor: Dr. Kulcsár László CSc

Szerkesztőbizottság / Associate Editors: Dr. Andrassy Adél CSc, Dr. Fábián Attila PhD, Dr. Joób Márk PhD, Dr. Kulcsár László CSc, Dr. Székely Csaba DSc

Szerkesztőségi munkatárs / Assistant: Szikra Andrea

Nemzetközi tanácsadó testület / International Advisory Board:

Prof. David L. Brown, PhD (Cornell University, USA), Dr. Csaba László DSc (Közép Európai Egyetem, Budapest), Dr. Rechnitzer János DSc (Széchenyi István Egyetem, Győr), Dr. Nigel Swain PhD (School of History, University of Liverpool, UK), Dr. Caleb Southworth PhD (Department of Sociology University of Oregon, USA), Dr. Franz Schausberger PhD (Universität Salzburg, Österreich), Dr. Szirmai Viktória DSc (MTA Szociológiai Kutatóintézet, Budapest), Dr. Böhm Antal DSc (MTA Politikai Tudományok Intézete, Budapest), Dr. Ingrid Schwab-Matkovits PhD (Fachhochschulstudiengänge Burgenland, Eisenstadt, Österreich), Dr. Bozidar Lekovic PhD (Faculty of Economics, Subotica, Serbia), Dr. Djerdji Petkovic PhD (Faculty of Economics, Subotica, Serbia).

Közlésre szánt kéziratok / Manuscripts:

Kéziratokat kizárólag e-mailen fogadunk, nem őrünk meg, s nem küldünk vissza!

A kéziratok formai és szerkezeti követelményeit illetően lásd a folyóirat hátsó belső borítóját / *We accept APA (Harvard) style only.*

A kéziratokat és a közléssel kapcsolatos kérdéseket a következő e-mail címre várjuk / *Send manuscripts and letters by e-mail only to: kulcsar.laszlo@bpk.nyme.hu*

A közlésre elfogadott kéziratok összes szerzői és egyéb joga a kiadóra száll / *Acceptance of material for publication presumes transfer of all copyrights to the Publisher.*

A kéziratokat két független anonim bíráló értékeli.
Articles are refereed by anonym reviewers before publication.

Ismertetésre szánt könyveket az alábbi címre várjuk / *Send books for review to:*

Dr. Kulcsár László egyetemi tanár
Nyugat Magyarországi Egyetem
Sopron Ferenczy J. u. 5. 9400 Hungary

Előfizetés: Intézményeknek: 2800 Ft/év; Egyéni előfizetés: 1700 Ft/év
Példányonkénti ár: 700 Ft

Nyomdai munkálatok / Printing: Scarbantia Nyomda - Palatia Kft.
H-9400 Sopron, Bem u. 3. | Tel.: 99/323-780 | E-mail: nyomda@scarbantia.hu

ISSN 0865 7823

Copyright © 2011 Nyugat – magyarországi Egyetem Kiadó

Gazdaság & Társadalom

3.ÉVFOLYAM

2011. MÁRCIUS

1. SZÁM

TARTALOM

Table of Contents and Abstracts in English: See page 172

TANULMÁNYOK

Ismerik-e egymást a szétszakított magyar nemzetrészek? Ismerjük-e önmagunkat, mi magyarok? Duray Miklós	3
Der Wettbewerb und die „Effizienz“ Vom ethischen Scheitern des Neoliberalismus Ulrich Thielemann	26
Hogyan hatástalanítható a globális pénzrendszer időzített bombája? Joób Márk	59
Civil és vallási identitás kapcsolata Varga Norbert	74
Magyar tudományosság és közírás az albánokról a 20. század elején Márfai Molnár László	97
Tudásmenedzsment és a felsőoktatási intézmény, mint vállalat Balogh Anikó	113
A jóléti állam modelljének változása Zagyai Orsolya.....	128
A nonprofit szektor humán- és pénzügyi erőforrásokkal való ellátottságának jellemzői Juhász Zita	147

KÖNYVISMERTETÉS

Helyünk a világban: Állandóan változik vagy változatlanul állandó? [Csaba László, Jeszenszky Géza, Martonyi János: Helyünk a világban. A magyar külpolitika útja a 21. században, Éghajlat könyvkiadó 2009, 217o. ISBN 978 963 9862 15 9] Varga Norbert	164
Informális gazdaság – informális piac [Czakó Ágnes, Giczi Johanna, Sík Endre (szerk.): Piachely – KGST piac – Emberpiac. ELTE TáTK Budapest 2010. ISBN 978 963 284 139 7] Kulcsár László.....	169
Table Of Contents/Abstracts.....	172

Az informális gazdaság és az informális piac világa

[Czakó Ágnes, Giczi Johanna, Sík Endre (szerk.): Piachely – KGST piac – Emberpiac. ELTE TáTK Budapest 2010. ISBN 978 963 284 139 7]

Kulcsár László

Nyugat-magyarországi Egyetem Sopron

A gazdasági jellegű intézmények és magatartások sajátos világát mutatja be az ismertetésre választott tanulmánykötet. Mint Sík Endre nemzetközi kitekintést is tartalmazó írásaiból kiderül, az informális gazdaság világszerte elterjedt jelenség, nem kis fejfájást okozva a közgazdászoknak és a politikusoknak. A közgazdászok a közgazdaságtan tiszta törvényszerűségeinek érvényesülését féltik az informális gazdaság áttekinthetetlen szövevényétől, s a GDP érvényességét kikezdő jellegétől. A politikusok, főként Kelet Európában bizonytalanok a jelenség funkcióit és hatásait illetően.

A fogalmak bizonytalanságaira Czakó Ágnes már az első tanulmányban felhívja a figyelmet. A piac, a kereskedés, a csere fogalmainak értelmezésmelatti problémái mellett hasonlóan bizonytalan az informális gazdaság elkülönülése a formális gazdaság közgazdászok által preferált világától. Sok esetben nehéz elkülöníteni egymástól az informális és illegális gazdasági magatartásokat is, noha a jogászok nagy része ezt a megállapítást feltehetően erősen opponálná.

Czakó Ágnes nemcsak a fogalmak bizonytalanságait veszi sorra, hanem a téma szempontjából fontos, különböző közgazdasági, regionális gazdaságtani és szociológiai elméletek áttekintését is elvégzi.¹⁸⁰ Az informális gazdasággal foglalkozó munkák egyik lényeges megállapítása az, hogy ez a fajta intézményi szerveződés és magatartás a pénzgazdaságok mindegyikében jelen van, függetlenül azok fejlettségétől. A gazdaság fejlettsége, de még inkább a regionális eltérésekben is szerepet játszó kulturális, történeti (politikai) sajátosságok az intézmények és a magatartások hallatlan gazdagságát hozták létre és éltetik ma is a legfejlettebb piacgazdaságokban éppúgy, mint a kelet-európai, vagy afrikai társadalmakban.

„Az informális piachely sokféle formája voltaképpen egy *informális – formális kontinuum* eltérő pontjain helyezhetők el.”¹⁸¹ – írja Czakó Ágnes, s ebben a dimenzióban valóban elhelyezhető az összes vizsgált intézmény, magatartás. A formális – nem formális skála mellett azonban még több más dimenzió is értelmezhető lenne. Ilyen például a legális és illegális skála, vagy a pénz és barter

180 Czakó Ágnes: A csere, a piac és a kereskedés – fogalmak és értelmezések (9-37 oldal).

181 Czakó Ágnes: Hiv. mű. 34. oldal.

csereügyletek, szolgáltatások egymás mellett létező gyakorlata. A piachelyek sokféleségére és azok értelmezésének nehézségeire is rávilágít Sík Endre nemzetközi kitekintést tartalmazó tanulmánya.¹⁸² A fogalmi nehézségekre példa lehet az, hogy Sík nem tekinti informális piachelynek az Amerikában népszerű „garázsvásárt” (garage sale vagy yard sale), mivel, mint írja, ott csak egy eladó vesz részt a kereskedésben. Ha csak az eladók száma lenne a fogalom kritériuma, akkor Magyarország és Románia keleti területein egyedül vándorló és egy napra letelepedő árusok is kiesnének a fogalomból. Ettől eltekintve Sík tanulmánya igen komoly hozzájárulást jelent az informális gazdaság szociológiai értelmezéséhez. Piachely tipológiája és a jelenség konceptualizálására irányuló törekvése nagyon megkönnyíti a témát érintő empirikus vizsgálatokat tervező kutatók dolgát.

A kötet legtöbb tanulmánya az informális gazdaság sajátos Kelet-európai jelenségével foglalkozik. Ezen belül érthetően a magyar sajátosságok állnak a középpontban, de olvashatunk az erdélyi¹⁸³ és a mongol¹⁸⁴ helyzetet leíró tanulmányokat is.

Az informális gazdaság sajátos jelensége volt Magyarországon az ún. KGST piac, vagy „lengyel piac”. A hiánygazdaságok politikai viszonyainak kényszerű lazulása megteremtette az ilyen informális piacok elterjedésének, felvirágzásának lehetőségét, amely minden „szocialista” országban megtalálható volt, az adott ország gazdasági és politikai viszonyai által befolyásoltan. Sík Endre tanulmánya¹⁸⁵ nemcsak a különböző kelet- európai országokban kialakult informális piacokat mutatja be, hanem elemzésében ezek továbbélését is elemzi „poszt-szocialista” körülmények között.

A szocializmusban az informális piachelyek egyfelől, mint gazdasági korrekciós mechanizmusok működtek, másfelől viszont, ahogy a tanulmány rámutat, társadalmi funkciót is elláttak: szórakoztató, izgalmas, egzotikus időtöltési lehetőséget nyújtottak a „shoppingolásra” vágyóknak. Egyik – másik piac turista látványosságként is sikert aratott.

A rendszerváltozás után ezek a piachelyek tovább virágoztak, de funkciójuk az évek során megváltozott. A szórakoztató jellegük visszaszorult, s előtérbe került a rendkívüli mértékben elmélyülő társadalmi – gazdasági egyenlőtlenségek következtében a gazdasági funkciója: a „szegények piaca” lett.

Nemcsak a funkciók, hanem a szereplők is nagy változatosságot mutatnak. A regionális egyenlőtlenségek ezen a téren is „hozzák magukat”. Érdekes

182 Sík Endre: Az informális piachely a világban. 39-91 oldal.

183 Vitos Katalin: A kőrösfőiek gazdasági migrációja (325- 339). Gál Katalin: „Dobozolók, cápák, ószeresek” – informális gazdasági stratégiák Kolozsváron (335-339).

184 Giczi Johanna: Városi informális kereskedelem Mongóliában. 134-142

185 Sík endre: A KGST-túl, a kgst - piachelyig és tovább.93-127 oldal.

összehasonlításra ad alkalmat két térkép, amely két különböző tanulmányból és szerzőktől származik.¹⁸⁶ A két térkép világosan mutatja az ország Nyugat – Kelet lejtőjét: A „lomizás,” mint informális gazdasági jelenség szinte csak Nyugat – Magyarországra szorítkozik. Ausztria közelsége és a magasabb életszínvonal értékesebb „lomokat” is jelent. Kelet Magyarországon viszont az informális piachelyek dominálnak, amelyekben kapható olcsó, silányabb minőségű áruk igazodnak a vásárlóerő alacsonyabb színvonalához.

A kötetet Giczi Johanna alapos módszertani tanulmánya zárja, amelyből kiderül az a sokféle módszertani megközelítés, amelyet az évek során a kutatók alkalmaztak e sokrétű társadalmi jelenség megközelítésére. A feldolgozott szakirodalom anyaga is jól hasznosítható a téma iránt érdeklődők számára.

Remélhetően a következő időszakban megindul egyfajta elméletalkotás is, amely a kötetben közölt elemzések, esettanulmányok alapján a közös és eltérő sajátosságokat egyaránt rendszerbe szervezi és láttatni engedi az informális gazdaság Kelet-európai modelljét. Ez a lépés igen hasznos lenne mind a közgazdaságtan, mint pedig a politológia számára, nem is beszélve a szociológia számos ágáról.

186 Czakó Ágnes & Giczi Johanna: A kgst-piachely néhány jellemzője a mai Magyarországon (199. oldal) és Kovács Ernő & Lőke Zsuzsanna & Bacsí Zsuzsanna: Lomizás a mai Magyarországon (292. oldal).